

KREŠŤAN

POLITICKÉ A SPOLOČENSKÉ KATOLÍCKE NOVINY

VYCHÁDZAJÚ KAŽDÚ SOBOTU NA ŠEŠŤNÁŠŤ STRANÁCH.

<p>Predplatná cena : Na celý rok --- -- 4.- koruny. Na pol roka --- -- 2.- " Na štvrt' roka --- -- 1.- " <i>Jednotlivé číslo 8 hal.</i></p>	<p>Zodpovedný redaktor : Dr. ALEXANDER ERNSZT, páp. komorník. Za vydanie zodpovedný JÁN MOLNÁR, prälát</p>	<p>Redakcia a vydavateľstvo : Budapešť, IV. ker., Ferencz-József-rakpart 27. szám sem sa majú posilať predplatky, taktiež dopisy do novin ohlasy a náhodné reklamácie. Ceny ohlasov dľa tarify. Rukopisy sa nazpak nedávajú.</p>
--	---	---

UPOVEDOMENIE.

Ponevác následkom vojny cena papieru a platy kníhtlačiar-
skeho osobníctva nesmierne poskočily, následkom toho cenu našich
novín mali by sme zvýšiť, miesto toho ale dľa príkladu cudzozem-
ských a iných novín našej vlasti, obsah našich novín zmeňujeme
a zakiaľ vojna trvá, vydávame ich len na 8 stranách.

Budapešť, 29. júla roku 1916.

Vydavateľstvo.

Jeho veličenstvo kráľ ku oby- vateľstvu Uhorska.

Z príležitosti druhého výročitého dňa sve-
tovej vojny, úradný časopis v čísle 1. augusta
uverejnil najvyšší rukopis, v ktorom jeho veli-
čenstvo kráľ cestou ministrapredseda ku oby-
vateľstvu Uhorska obracia sa nasledovnými
slovami:

«Dva roky uplynuly od tých čias, čo ne-
znesiteľné city našich nepriateľov prinútily nás
ku boju.

Bárs veľmi ľutujem, že také na človečenstvo
uvalujúce sa navštívenie tak dlho trvá, s veľ-
kým zadosťučinením naplňuje srdce Moje, keď
si spomeniem na tú ťažkú borbu, ktorá je no-
vým a novým dôkazom nezlomiteľnej sily mo-
narchie, v čom celú Moju nádej skladám.

Jako hrdinskí synovia národa v úzkom
sdrúžení s našimi slávnymi spojencami zmužile
odrážajú jednotajne obnovujúce sa útoky ne-
priateľskej presily, podobne aj národ tu doma
s oduševnením plní svoje povinnosti, ako to
jedine patrí sa v terajších vážnych a ťažkých

časoch. Národ opanovala jedna snaha: aby
sme zvíťazili, aby sme si slávny a stály pokoj
zabezpečili a ku dosiahnutiu tohoto cieľa pri-
náša národ všetky potrebné obete. Správne po-
rozumejúc poriadky, porobené v prospech vlasti,
znáša pokojne obmedzovanie gazdovského ži-
vota a zmaruje zlostné úmysle našich nepria-
teľov, ktorých cieľom je ohrožovať jestvovanie
pokojného obyvateľstva.

Moje otcovské srdce spolu cíti s Mojimi
poddanými, ktorí s toľkou vytrvalosťou a dušev-
nou silou znášajú starosti, smútok za padlými
v boji, obavy o svojich milých, ktorí sú na
bojišti, pomýlenie požehnanej, pokojnej práce
a ťažkosti živobytia. Ale opierajúc sa na ducha
pozdvihujúce zkušnosti minulých dvoch rokov,
s dôverou hľadím do budúcnosti, ktorá sa po-
maly vyvinuje, prechováajúc to obľahčujúce
presvedčenie, že Mój statný národ opravdu za-
slúži víťazstvo a pevne verím a úfam, že milo-
stivý a spravodlivý Boh neodopre nám víťazstva.

Za potrebné považujem, aby som v týchto
vážnych a nádejepných dňoch vyhlásil, že
s hrdou radcsfou Ma naplňuje nikdy neklesa-

júca vlastenecká obetavosť národa a že s vďačným srdcom uznávam rozhodné chovanie sa obyvateľstva, konečný zdar zabezpečujúce.

Poverujem Vás, v Mojom mene na vedomie dať to obecenstvu.

Dané vo Viedni 31. júla r. 1916.

Franc Jozef v. r.»

Cisár Vilhelm k nemeckému ľudu.

Nemecký cisár Vilhelm II. z príležitosti druhého výročitého dňa svetovej vojny na kancelára nemeckej ríše upravil nariadenie nasledovnej osnovy:

Druhý raz sa vracia deň, keď Ma nepriatelia prinútili vyzvať synov Nemecka, aby siahli po zbrani a aby obránili česť a jestvovanie ríše. Dva roky prežil nemecký ľud s páru nemajúcou hrdinskosťou v skutkoch a útrapách. Armáda a flotta spolu s vernými, hrdinskými spojencami v útočení a obrane vydobila najväčšiu slávu. Mnoho tisíc našich bratov vernosť ku vlasti zpečatilo svojou krvou. Naši hrdinskí vojaci na západe a východe s nepoklátiteľnou stálosťou vzdorujú mocnému útoku nepriateľov. Naša mladá flotta a slávny deň pri Skagerraku anglickej armáde zavdala tvrdý úder.

Blyšiac vidia Moje oči skutky nikdy neustávajúcej obetavosti a verného kamarátstva na fronte. Ale hrdinskosť je aj doma, v mužských i ženských, v mladých i starých, vo všetkých tých, ktorí smútok a starosť ticho a hrdinsky znášajú, ktorí pracujú a pomáhajú uľaviť útrapy vojny, v práci tých, ktorí vo dne v noci neunavne tvoria, aby svojich bratov v streleckých zákopách a na mori opatrili potrebným vystrojením.

Nádej našich nepriateľov, aby nás v zhotovovaní válečného materiálu prevýšili, práve tak zlyhá, ako aj ten ich plán, aby hladom vynútili, čo ich šabľa na poliach Nemecka nevie dosiahnuť. Milosť Božia usilovnosť roľníka odmeňuje hojnejším životom, než sme sa to úfať osmelovali. Juh a sever závodí v tom, aby našly správnu cestu ku bratskému podeleniu potravín a iných životných potrieb. Všetkým tým, ktorí vonku a doma bojujú a zápasia za ľud a vlasť, im všetkým znie Moja vrelá vďaka. Ešte stojíme pred ťažkými úlohami, ačkoľvek po strašných búrach dvoch válečných rokov v každom ľudskom srdci začína sa budiť túžba po úslni pokoja. Ale vojna trvá ďalej, lebo heslom nepriateľských mocností je ešte aj dnes zničenie Nemecka. Na našich nepriateľov sa jedine uvažuje vina za ďalšie krviprelievania.

Nikdy Ma neopustila pevná dôvera, že Nemecko vzdor prevahe protivníkov je nepremožiteľné a každý deň znova upevňuje túto Moju dôveru. Nemecký ľud vie, že je reč o jeho existencii. Pozná svoju silu a dôveruje v pomoc Božiu. Preto nič nemôže poklútiť jeho odhodlanosť a vytrvalosť. Prebojujeme tento zápas až do konca, do takého konca, ktorý našu ríšu obráni

voči novému napadnutiu a nemeckému duchu a pokojnej práci nemeckých rúk na večné časy zabezpečí slobodné pole. Slobodne, bezpečne a silne chceme prebývať medzi národami zemegule. O toto naše právo nech nás nikto nechce obráť a nás ani nikto neolúpi.

Poverujem Vás, aby ste toto nariadenie dali na verejnú známosť.

Velký hlavný válečný stán, 31. júla 1916.

Vilhelm I. R.

Krestanská ľudová strana v práci.

Proti vyžieračom krajiny.

Pri pojednávaní zákonných návrhov v krajinskej snemovni, kresťanská ľudová strana neohrozene vystupuje proti vyžieračom krajiny, čoho dôkazom je v stručnom výťahu podaná reč, ktorú z príležitosti pojednávania návrhu o odanení válečných zárobkov povedal krajinský vyslanec okresu šárvárskeho

Karol Huszár.

Neslýchané rozmery — povedal — dosiahla drahota potravných článkov, lež ešte väčšie rozmery dosiahlo falšovanie každého druhu potravín. Vrchnosti nekontrolujú plodínarov a predavačov. V Budapešti na príklad do mlieka nalievajú 80%-ov vody; stáva sa ale, že tu do mlieka nalejú aj 200%-ov vody. Obecenstvo sídelného mesta Budapešte teda každodenne miesto mlieka kupuje 24.000 litrov vody, čo cez jeden rok činí 8,700.000 litrov vody a za toto, liter mlieka rátajú vo válečnej cene 50 halierov, platí 4,420.000 korún. O túto hrozitánsku summu ľud budapeštiansky ozbívajú len falšovatelia mlieka.

Klbáse a jelitá miesto mäsa nadievajú zemiakmi, škrobom a polohnilými odpadkami. Dľa osvedčenia istého odborníka, v celej Budapešti nemožno dostať nefalšované virštle a salfalády. Kupci s korením falšujú korenie, do papriky miešajú tehlu, falšujú prášky ku vykynozeniu hmyzu, ba najnovšie ešte aj kamenček oproti perenospore.

Proti falšovateľom potravín treba čo najprísnejšie zakročiť a keď sú odsúdení k zatvoreniu, treba ich krmiť len takými potravinami, ktoré si sami zfalšovali. Dľa štatistiky v Uhorsku behom tohto roku preskúmali 24 tisíc potravín a medzi tymitô našli 18 tisíc zfalšovaných.

Prečo vláda platnosť XLVI. zák. čl. z roku 1895. nerozprestre aj na dorábateľov mäsitých potravín, konservov, falšovateľov mydla a korenín?

Keď už náš ľud ozaj vlasteneckou obetivosťou znáša nevyslovnú drahotu, aspoň nech ho netrýznia zbojnícki, nesvedomití dráči a vyžierači, proti ktorým nemá smelosti rozhodne vystúpiť minister pracovnej strany.

Obetujte na Červený Križ!

Politický chýrnik.

Štefan Rakovszky u jeho veličenstva kráľa.
V terajšej kritickej dobe svetovej vojny nevyhnutne potrebné je, aby jeho veličenstvo kráľ, zahraničný minister a hlavné veliteľstvo válečnej sily pred rozhodujúcimi nariadeniami slyšali vždy nielen mienku ministra-predsedu a vlády, lež aj vodcov opozície. Týmto cieľom zostavená je dôverná rada opozície, ktorej členovia sú: z kresťanskej ľudovej strany Štefan *Rakovszky*, z ústavnej strany gróf Julius *Andrássy* a z neodvislej strany gróf Albert *Apponyi*. Gróf Julius *Andrássy* bol už minulý týždeň na výsluchu u jeho veličenstva. V pondelok 7. augusta ale, žiadosti a nároky obyvateľstva Uhorska v najvyššom výsluchu jeho veličenstvu predniesli gróf Albert *Apponyi* a Štefan *Rakovszky*.

Zasadnutie snemovne.

Snemovňa krajinských vyslancov v stredu 9. augusta vydržovala zasadnutie. V ďalších zasadnutiach krajinské zákonodarstvo pokračuje v pojednávaniach zákonných návrhoch o odanení válečných dôchodkov.

Vojenské rekvirovanie lanskej úrody.

Ponevác dôležité záujmy vyžadujú, aby aj po rekvirovaní, ktoré previedly administratívne a finančné vrchnosti, ešte skryté obilie tiež bolo vynesené na svetlo, honvédsky minister splnomocnil vojenské vrchnosti, aby roku 1915. urodenu pšenicu, raž, polovinu, ovos a múku, ktoré sú v mlynoch, vo verejných a súkromných skladoch, u obchodníkov a kšeftárov, taktiež u dorábateľov, a síce bez ohľadu na to, či sú pre Válečné plodiny speňažujúcu účastinársku spoločnosť rekvirované a či nie, ďalej tie zásoby vypočítaného obilia, ktoré sú ešte nie oznámené a konečne, ktoré prevyšujú úradne dovolenú domácu a gazdovskú potrebu, v porozumení s administratívnymi vrchnosťami bezprostredne u majiteľov, prípadne použitím zbrannej moci rekvirovaly. Rekvirovať nemožno zásoby, ktoré ministerstvo vnútra cestou Válečné plodiny speňažujúcej účastinárskej spoločnosti pre verejné stravovanie občianskeho obyvateľstva krajiny vyassignovalo.

Zo zahraničia.

Položenie v Rumunsku.

Bukarešť, 4. augusta. Noviny «*Minerva*» oznamujú, že zahraničné polozenie Rumunska je ešte vždy také neisté a klátivé, že o položení v Rumunsku jasný obraz si nemožno utvoriť. «*Minerva*» z najlepšie informovaného miesta dostala zprávu, že Rumunsko ani centrálnym mocnostiam, ani antantu nedalo ešte konečnej odpovede. Toľko je ale isté, že stanovisko Rumunska sa v krátkom čase objasní.

Popravenie Casementa.

Rogera Casementa, neohrozeného bojovníka za slobodu Irčanov, vo štvrtok 3. augusta obesili v londýnskom žalári Peutonville. Pred týmto žalárom v spomenutý deň už zavčas rána shromáždil sa veľký zástup ľudu, lež obecenstvo nepustili na dvor žalára, akiste preto, bo sa báli demonštrácie. V posledné dni totiž anglický minister vnútra dostal nesmierne množstvo prosieb v záujme omilostenia Casementa a veľmi mnoho je i tých Angličanov, ktorí z politického stanoviska neodobrujú popravenie irského revolucionára. Časopis «*Daily News*» prevedenie smrtného výroku vyhlasuje za nerozumnosť. Berlinský «*Vossische Zeitung*» nasledovne oceňuje veľkosť Casementa: «Jestli bolo dakedy prípadu, že sa dakto pre svoj, hranice nepoznajúci idealismus previnil proti poriadku sveta, tak sa to tu stalo. Anglicko bolo také hlúpe, že Irčanom dalo martýra, ktorého napomínajúci hlas bude sa ozývať až dotiaľ, kým Irčania budú žiť.»

Udalosti svetovej vojny.

Poverenie Hindenburga.

Úradne oznamujú: z príležitosti meškania jeho veličenstva nemeckého cisára na východnom fronte, v porozumení s jeho cisárskym a apoštolským kráľovským veličenstvom stalo sa usporiadanie veliteľských pomerov smerom takým, ktorý ráta s položením povstálým následkom všeobecnej offensívy ruskej. Dľa dohodnutia sa oboch najvyšších veliteľství, viac armádnych skupín spojeneckého vojska, cieľom ich jednotného upotrebenia shrnuté bolo pod veliteľstvo maršalla *Hindenburga*.

Vojna proti Rusom. Roku 1914. dňa 5. augusta opovedali sme vojnu Rusku. Roku 1915. dňa 5. augusta nemecké spojenecké čaty zaujaly Varšavu a naše uhorské čaty vtiahly do Ivangorodu. Roku 1916. dňa 5. augusta sú tomu tri mesiace, čo ruský generál Brusilov proti nám začal jeho veľkú offensívu, ktorou ale proti hrdinkosti našej bojovnej sily posiaľ nemohol dosiahnuť žiadnych značných strategických úspechov. Maršall Hindenburg na celom fronte od Rigy po Brody s veľkým zdarom odráža všetky útoky Rusov. Na fronte od Brodov po Bessarábiu následník trónu, arciknieža Karol Franc Jozef s jeho hrdinskými amádami s každým dňom vydobíva nové víťazstvá nad ruskými čatami. Naše čaty v mesiaci júli na severnom fronte zajaly 90 ruských dôstojníkov, 18.000 mužov a ukoristily 70 strojových pušiek.

Vojna proti Talianom. Taliani na celom odseku bojovnej čiary nevládku dosiahnuť žiadneho, ani najmenšieho zdaru. O nezdaroch talianskych čiat presvedčiť sa mohol i taliansky ministerpredseda Boselli, ktorý v tieto dni navštívil taliansky front. V celom Taliansku ostatne ukazujú sa zrejme príznaky túžby po pokoji.

Starajte sa o chudobné rodiny bojtajúcich!

Vojna Nemcov proti Francúzom a Angličanom.

Angličania a Francúzi ich veľkou offenzívou okolo Verduna utrpeli posiaľ hrozné fiasko, čoho znakom je, že dľa ich úradných výkazov pri tejto offenzíve v mesiaci júli Angličania utratili 500.000 a Francúzi 250.000 ľudí. Boje o Verdun trvajú ďalej.

Vojna Turecka proti Angličanom, Rusom a Francúzom. Anglické čaty najnovšie citlivú porážku utrpely pri suezskom prieplove. Na kaukazskom fronte Rusi zaujali mesto a pevninu Erzingian. Z Perska ale Turci zcela vyhnali Rusov.

Vojna na mori a v povetrí. Nemecké vzducholode 1. a 2. augusta zjavily sa nad anglickým východným pobrežím a v mnohých mestách, dielňach a vojenských osadách zapríčinily veľké škody. «Deutschland», nemecká obchodná podmorská loď, z amerického prístavu Baltimore s veľkým nákladom bez prekážky odplávala do Nemecka.

Výsledok dvojročnej vojny.

Na konci druhého válečného roku o výsledku vojny sdeľujeme nasledovné dáta:

1. Centrálné mocnosti na európskom území z nepriateľských krajín obsadily: V Belgicku okruhlým počtom 29.000 štvorcových kilometrov, vo Francúzsku 21.000, v Rusku 280.000, v Srbsku 87.000 a na Čiernej Hore 14.000, dovedna 431.000 štvorcových kilometrov územia.

Nepriateľ obsadil: v Elsasku 1000 štvorcových kilometrov, v Haliči a Bukovine 21.000, dovedna 22.000 štvorcových kilometrov územia.

Koncom prvého roku vojny číselný priemer bol 180.000: 11.000 štvorcových kilometrov.

2. Súhrnný počet válečných zajatcov koncom druhého roku vojny bol: V Nemecku 1,663.794, v Rakúsku a Uhorsku 942.489, v Bulharsku 38.000, v Turecku 14.000, súhrnom 2,658.293. Pred rokom počet válečných zajatcov v Nemecku a v Rakúsko-Uhorsku činil 1,695.400 mužov.

Z ruských zajatcov v Nemecku je 9019 dôstojníkov a 1,202.872 vojakov, v Rakúsku a Uhorsku 4242 dôstojníkov a 777.324 vojakov, v Bulharsku a Turecku 23 dôstojníkov a 1435 vojakov; dovedna 13.294 dôstojníkov a 1,981.631 vojakov.

Do nemeckého zajatia dosiaľ padlo Francúzov 5944 dôstojníkov a 348.731 vojakov; z Rušov 9019 dôstojníkov a 1,200.872 vojakov; z Belgičanov 656 dôstojníkov a 41.752 vojakov; z Angličanov 947 dôstojníkov a 29.946 vojakov; zo Srbov 23.914 vojakov, dovedna 16.569 dôstojníkov a 1,647.225 vojakov.

3. V Nemecku dosiaľ ustálili nasledovnú korisť 11.036 kanónov so 4,748.038 nábojmi, 996 vozov munície, 1,556.132 pušiek a karabín, 4460 pištolí a revolverov a 3450 strojových pušiek.

Musíme poznamenať, že tu je reč len o takej korisťi, ktorú priviezli do Nemecka, kdežto ani ustálil sa

nedajúci počet kanónov, strojových a ručných pušiek i s municiou hneď na bojišti sme začali upotrebovať.

4. Zpomedzi príslušníkov nemeckej poľnej armády, opatrovaných v nemocniciach celej nemeckej ríše dľa najnovšieho výkazu 90:2 zo sto znova sa stalo služby schopnými, 1:4 zomrelo zo sto a 8:4 zo sto ostalo služby neschopnými alebo ich urlabovali. Následkom zdravotníckych opatrení, zvlášte ale následkom prísneho prevádzania štepenia počet nákazlivých chorôb v armáde ostal celkom nepatrný. Vždy bola reč len o onemocneniach malého počtu a epidemie vojenskej operácie nikdy neprekazily.

Krajinská processia a pobožnosti k úcte sv. Štefana, prvého apoštolského kráľa Uhorska.

Z príležitosti krajinského sviatku svätého Štefana, prvého apoštolského kráľa Uhorska, v uhorsko-kráľovskom dvornom hradnom farskom chráme a v korunovačnom hlavnom chráme budínskome odbavujú sa pobožnosti nepretržene od 14. do 27. augusta.

V krajinský sviatok svätého Štefana, prvého apoštolského kráľa Uhorska, dňa 20. augusta ráno od 4—5. hodiny v hlavnom meste zvoní všetkými zvonami. V uh. kráľ. dvornom hradnom farskom chráme o 6. hodine je tichá sv. omša. O 7. hod. začnú sa pobožnosti pred Sv. Praviceou v uh.-kráľ. dvornom hradnom farskom chráme, zkadial o 8. hodine pohne sa krajinská slávnostná processia do korunovačného hlavného chrámu v nasledovnom poriadku:

Za krížom processie uh.-kráľ. hradného chrámu idú: 1. Katolícke spolky a družstvá. 2. Veriaci fár ľavého brehu a za tými veriaci fár pravého brehu Dunaja so zástavami. 3. Za tým nasleduje vojenský hudobný sbor a slávnostná stotina v zastupiteľstve vojska. 4. Potom nasledujú vrchnosti, menovite repräsentanti sídelného hlavného mesta, kráľ. súdy, kráľ. Tabula, kráľ. Kúria. 5. Po tom nasleduje duchovenstvo a Svätá Pravica, a síce po assistencii idú rehoľníci, svetskí kňazi, za ktorými nasleduje Svätá Pravica, ktorú bezprostredne sprevádzajú z pravej strany uh.-kráľ. vedeckej univerzity rector-magnificus a členovia, z ľavej strany mešťanosta a radcovia sídelného hlavného mesta. Z oboch strán stúpajú uh.-kráľ. strážcovia svätej koruny ako slávnostná stráž. Po tom ide uh.-kráľ. dvorný hradný farár s assistenciou, ako strážca Sv. Pravice. V 6. skupine nasledujú prepošti, opáti, členovia osvieteného sboru biskupského a po nich s veľkou kostolnou assistenciou kráča jeho eminencia kardinál, knieža-primas Uhorska a za ním idú zastupitelia najvyššieho dvoru kráľovského, po čom idú hodnostári v nasledovnom poriadku: ministerpredseda, predsedovia krajinskej snemovne veľmožov a vyslancov, ministri, sbor generálov, členovia snemovne veľmožov a krajinských vyslancov, štábní dôstojníci. Processiu zaklučuje slávnostná stotina. Po príchode do korunovačného hlavného chrámu

nasleduje kázeň a jeho eminencia kardinál, knieža-primas Uhorska slúži slávnostnú svätú omšu. V tomže čase je kázeň a svätá omša aj pred pomníkom svätého Štefana. Po odbavení pobožnosti v korunovačnom chráme slávnostná processia vo vyšvedenom poriadku vráti sa do uh.-kráľ. dvorného hradného farského chrámu, kde po slávnostnom Te Deume Svätú Pravicu cez celú oktávu krajinského sviatku vystavia ku verejnej pocte.

Zdravie detí.

V našej krajine Uhorskej posledné roky založené bolo viac takých ustanovizní, ktorých cieľom je vychovávanie detí a opatrovanie ich zdravia. Ale napriek všetkým týmto poriadkom zdravotný stav detí ani najmenej není uspokojujúci. Zo štatistických výkazov zkusujeme, že u nás medzi zomrelými je polovica detí nižšie sedemročných. Nuž toto je veru veľmi zarmocujúci stav.

Keď hľadáme príčiny tejto veľkej úmrtnosti detí, tedy pridáme k tomu, že veľkú úmrtnosť detí zapríčiňujú zčiasťky nepravé okolnosti, nezdravé povetrie v jednotlivých krajoch, z väčšej čiastky ale veľkú úmrtnosť detí zapríčiňuje trestuhodná ľahostajnosť mnohých rodičov, ktorí sa o zdravie svojich detí nestarajú tak, ako im to zákon Boží i ľudský nakladá.

Veru, veru nestaráme sa v dostatočnej miere o zdravie svojich detí. Veď vídame často, že niektorý rodič viac sa stará o to hoviadko, ako o svoje dieťa. Lebo veď takrečeno každodenne sa stáva, že ne jeden, keď mu ochorie kus statku, hneď sa stará o rozličné lieky; keď mu ale ochorie dieťa, pre lekára beží len vtedy, keď je úbožiatko na úmore, keď mu už niet pomoci.

Naše lekárske knihy tiež nepripisujú tejto otázke toľký význam, aký by zasluhovala. V ľudových a stredných školách našich zdravoveda nevyučuje sa tak, ako by sa to dalo očakávať; preto vyučovanie ani nevedie ku žiadúcemu výsledku.

Po mestách najmä deti nižších tried trpia mnoho následkom nedbanlivosti rodičovskej a následkom neprímeraného živobytia. Mnohé nesvedomité matky dávajú piť deťom rozličné, často nezdravé odvarky, aby zaspaly. Nejedno dieťa prišlo už o život následkom takýchto otravných odvarkov. Krem toho chudobní ľudia po mestách bývajú často v pivničných, nezdravých bytoch, dieťaťu sa nedostane čerstvého povetria, nemôže sa slobodne pohybovať; následkom toho jeho telesná ústrojnosť oslabne a pri najmenej chorobe odumre.

Po dedinách doliehajú iné biedy na deti. Cez leto rodičia pracujú na poli a deti nechávajú často o samotě, pri čom sa neraz stane nešťastie, ktorému ne jeden život ľudský padne v obeť. Cez zimu je dieťa prinútené sedieť na peci v malej izbe, ktorá cez celú zimu nie je prevetrená; každá škára je pozorne zapchaná, len aby zdravé, čerstvé povetrie dákosi sa

nedostalo do izby. Rozumie sa, že je povetrie v takejto izbe zdusené, zkažené a zdraviu v najvyššej miere škodlivé. Odrastlí toto ešte len znesú, ale slabé deti so dňa na deň väčšmi cítia škodlivé účinky takeého nerozumného zvyku. Ich telo je zoslabené, zdravie podkopané a keď sa potom dostanú von na zimu — prechladnú, potom nasleduje choroba a v mnohých pádoch smrť. Keď k tomuto priložíme ešte, že mnohí nesvedomití rodičia pálenkou otravujú svoje deti už v útlej mladosti: tak uznáme, že po našich dedinách mnohé nebezpečenstvo hrozí ľudskému životu.

Škodný a hriešny zvyk je, že náš obecný ľud ku chorému dieťaťu nevolá hneď lekára. Nielen tí, ktorí pre chudobu neutiekajú sa hneď k lekárskej pomoci, ale aj majetnejší rodičia len vtedy idú s chorým dieťaťom k lekárovi, keď mu už takmer niet pomoci. Toto je taká nedbanlivosť, ktorá sa často vypomstí na rodičoch a pripraví nevinné dieťa o život.

Nepomerná úmrtnosť detí je veľkým nešťastím pre celú krajinu. Pomoc na tomto poli je súrne potrebná. Povinnosťou správy krajinskej, cirkevných i svetských vrchností je, všemožnými prostriedkami privádzať, kde treba prinútiť ľud k tomu, aby sa lepšie staral o zdravie svojich dietok.

V mládeži je složená budúcnosť krajiny. Kto sa stará o zdravie detí, ten pripravuje krajšiu a lepšiu budúcnosť svojej vlasti.

Aby sa chytľavé choroby medzi statkom nešírily.

Naši gazdovia najlepšie vedia, že jaké škody zapríčiní volaktorá choroba, keď sa rozšíri medzi statkom a zvláštne je, že sa práve gazdovia najmenej starajú o to, aby sa choroba, keď vypukne medzi statkom, čím menej rozšírila.

A veru s primeranou opatrnosťou mnohej škode, mnohým ztratám môžu gazdovia predísť.

V páde zvieratá chorej, gazdovia nech majú na zreteli nasledovné:

1. Keď zviera ochorie na vnútornú nemoc, alebo keď vyhynie, to naskutku oznámme obecnému predstavenstvu a jestli myslíme, že je choroba chytľavá, tak choré zviera naskutku oddeľme od zdravých.
2. Do takej maštale, dvora alebo na takú pastvinu, kde je nákazlivá nemoc, nechceme.
3. V páde chytľavých nemocí spoločným cestám, hostincom, spoločným studniam a pastvinám, jarmokom atď. vyhýbajme a ku chorobe náchylné zvieratá upotrebné len na vybavenie takých prác, ktoré sa odročit nedajú.
4. Cudzích ľudí do maštale nepusťme a na cudzom mieste kúpený kus statku aspoň za osem dní nepusťme medzi náš dobytok.
5. Krm kúpme len na takom mieste, o ktorom sme presvedčení, že tam chytľavé nemoce nepanujú.
6. Hnoj zpod chorých zvierat, stelivo, hnojovku

atď. nedávajme na hromadu hnoja, lež to, čo sa dá spáliť, spálme a čo sa spáliť nedá, to zakopme, alebo v najlepšom páde desinfikujeme.

7. Maštalný riad, náčinie, ktoré upotrebíme pri chorom statku, kým choroba trvá, ku zdravému statku nezaneme, ba aj po vyliečení sa chorého statku len vtedy, keď maštalný riad, náčinie náležite desinfikujeme.

8. Ten sluha alebo slúžka, ktorí sa stykajú s chorými zvieratmi, nech ku zdravým zverom neidú, ba aj po vyzdravení alebo odpadnutí chorého zvierata tiež len vtedy, keď si šaty a obuv náležite očistia a desinfikujú.

9. Mrciny vyhynutých zvierat opatrne zavezme za dedinu a pozorujeme, aby z mrciny žiadne odpadky neostaly na ceste. Jama, do ktorej mrcinu zakopeme, má byť aspoň 2 metre hlboká. Na mrcinu pred zahrabaním ju zemou dajme nehaseného vápna a tak ju zahrabme. Na jamu nakladme skaly alebo trnie, aby zvieratá tadiaľ nemohly chodiť a psi aby mrcinu nevyhrabali.

CHYRNÍK.

Jeho eminencia kardinál, knieža-primas Uhorska, arcibiskup ostrihomský dr. Ján Csernoch 18. augusta, v deň najvyšších narodenín jeho veličenstva kráľa, slávnostnú svätú omšu slúži v korunovačnom chráme v Budíne.

Na čo sa obracajú katolícke kňazské majetky? Dr. Ludvik Rajner, vysvätený biskup v Ostrihome, deti chrániacemu krajinskému dielu kresťanskej lásky, ktoré on založil a ktorému je i predsedom, daroval 5000 korún. — Szombathelyský kanonik Michal Bóthy na válečný sirotinec «Ottokár» dal 200 korún.

Vojenský chovanci u osvieteného pána biskupa spišského. Chovanci košickej vojenskej hlavnej reálky 15. júla v Spiš. Podhradí vydržovali cvičbu. Ich veliteľ majór Ernest Kovács svoju úctu preukázal osvietenému pánu biskupovi a prosil ho, aby mladíci v nasledujúci deň sv. omšu a kázeň mohli slyšať v katedrále. Túto žiadosť vyplnil osvietený pán biskup s radostnou ochotnosťou. Mladíci ustanovili sa v nedeľu na veľkú svätú omšu, ktorú slúžil prepoš-kanonik Peter Wjeha a slyšali i peknú kázeň, ktorú im držal prepoš-kanonik dr. Martin Pirhalla. Osvietený pán biskup postaral sa i o to, aby mladíci boli pohostení. Keď mladíci pred biskupskou palotou spievali hymnu, osvietený p. biskup šiel medzi nich a mal ku nim oduševňujúcu, vlastneckú reč.

Vyznačený vojenský kňaz. Franc Herodek, táborový duchovný košického 9. honvédskeho peš. pluku, ozdobený bol s kňazským záslužným krížom II. triedy.

Primicie. Peknú cirkevnú slávnosť odbavili 16. júla v Levoči. V ten deň novovysvätený minorita Peter Tindira slúžil svoju prvú svätú omšu v kostole Minoritov. Manuduktorom mu bol dr. Alojz Csák, predstavený kláštora Minoritov a slávnostnú kázeň držal minorita-

diakon Eugen Csik. Veľmi dojímavé bolo, keď primiciant prijímať dal svojim rodičom.

Talianski Kapucíni na bojišti. Zpomedzi 5000 údov talianskeho kapucínskeho rádu 2000 slúži v talianskej armáde.

Levočské mnišky v minulom školskom roku mali 60 dievčat v biskupskom internáte. V svojom slobodnom čase usilovali sa slúžiť i válečným záležitostiam vlasti. Navštevovaly miestne rezervné nemocnice, kde starostlivo a láskave obväzovaly ranených hrdinov a prijaly na seba opatrovanie 200 nemocných vojakov. Pomocou svojich žiačiek zhotovily pre vojakov mnoho bielizne. Válečné prednášky ústavu mnišiek priniesly 1039 korún. Osvietený pán biskup za sebaobetivú a neunavnú prácu vyslovil mniškam svoje arcipastierske vďaky a uznanie.

Odmenený spišský učiteľ. Mikuláša Fedora, direktora-učiteľa levočskej obecnej priemyselno-učňovskej školy, za vedenie lovočskej priemyselno-učňovskej domovne v predošlom školskom roku, minister vyučby odmenil 200 korunami.

Smrť. Vdova po Florianovi Lokesánszky, rodz. Julia Kruzslitz, 12. júla zomrela v oravskom Podzámku v 75. roku života svojho. — V Košiciach pochovali Štefana Jászayho, hl. slúžneho košického okresu, ktorý 16. júla zomrel v Budapešti. Zosnulý hlavný slúžny za 36 rokov bol v službe stoličnej, hlavným slúžnym bol 22 rokov. — Skalický okresný sudca Ármin Selley zomrel v Spišskej Sobote v 61. roku života svojho.

Vojenské vyznačenia. Levočský rodák, lekársky chovanec Alexander Kottler, jednoročný dobrovoľník 67. pešieho pluku, na uznanie hrdinského a sebaobetivého chovania sa od nemeckého cisára dostal strieborný záslužný kríž a mimo radu vymenovaný bol za námestného dôstojníka. — Jozef Gajdos, kadét kandidát 67. pešieho pluku, syn horára v Nižnej Slovinke, za svoju hrdinskosť, preukázanú na bojišti proti neprotateľovi, vyznačený bol striebornou medaillou hrdinskosti tretej triedy. — Leo Fleischhacker, kaprál 85. pešieho pluku, za svoju hrdinskosť preukázanú proti neprotateľovi vyznačený bol medaillou hrdinskosti.

Smrť hrdinov. Spišsko-rychvaldský 21-ročný mládenec Jozef Smolen, hovéd košického 9. honvédskeho peš. pluku, ktorý bol teraz pridelený ku 312. honvédske mu pluku, 8. júla hrdinskou smrťou zomrel na ruskom bojišti vo Wolhynii. Hrdinský mládenec už aj 16. júla r. 1915. bol šrapnellom na pravú ruku ranený pri Lubline. — Michal Rákoczy, rodák zo spišských Filíc, 15. júna a Ondrej Sofranks z Kézmarku 13. júna padli na ruskom bojišti: obidvaja honvédi 9. pluku. — Ferdinand Czebecauer, pešiak 67. spol. pluku, obyvateľ krompašský, 4. júla padol na ruskom bojišti pri obci Mykietenky.

Osem synov má na bojišti. Martinovi Adorjánovi v Sedmohradsku osem synov bojuje na bojišti. Jeho veličenstvo kráľ poslal mu 500 korún a so svojím monogramom ozdobené strieborné hodinky. Doteraz boli z nich ranení traja.

Budapeštiansky katolícky delnícky kruh v nedeľu 20. augusta korporatívne a pod zástavou kruhu bere účasť na slávnostnej krajinkej processii k počte sv. Štefana, prvého apoštolského kráľa Uhorska. S prítomným preto uctive vyzývame nielen tunajších, lež aj prespoľných bratov katolíkov, čo ku tomuto krajinškému sviatku prídu do hlavného mesta, aby už pred siedmou hodinou rano čo možno v najväčšom počte shromaždili sa vo farskom kostole jozefovskom, zkadial už o 7. hodine pod zástavou tiahneme do budínskeho hradu. Ctených bratov našich slovenských spolu uctive prosíme, aby miestnosti nášeho kruhu (Budapešť, VIII., Mária Terézia-tér 16.) po processii navštíviť si nestažovali.

Správa kruhu.

Smrť hrdinov. V mesiaci júni hrdinskou smrťou zomreli nasladujúci dôstojníci košického 9. honvénskeho pluku: 11. zástavník Ján Czekkel a poručík Ondrej Schneider, 13. poručík Ján Lakatos a kapitán Štefan Kovács, 15. zástavník Ján Bártfay. — Levočský rodák Desider Matirkó, nadporučík 26. pešieho pluku, podľa listov ztrát čísla 433. ešte 20. novembra 1914. hrdinskou smrťou zomrel. — Alojz Raab, nadporučík 85. pešieho pluku, zomrel na brušný týfus na pozorovacej stanici v Šátoraljaujheľu.

Za dvaadvadsať mesiacov nebolo o ňom chýru. Ján Hradiszki z Levoče, pešiak 67. spoločného pluku, po svojom narukovaní počas mobilizácie písal len jednu jedinkú karotku a potom zmiznul. Starostlivý otec jeho s dovolením vrchnosti precestoval ešte aj bojišťá, synovi svojmu nemohol ale prísť na stopu. Kým teraz po 22 horkých mesiacoch prišla od neho karotka, v ktorej píše, že sa ako ťažko ranený ešte v septembri roku 1914. dostal do ruského zajatia, vyliečil sa ale a je teraz zdravý.

Vlamači na fare. V Segedíne neznámy zlodej z farskej wertheimky vnútorného mesta ukradol 2400 korún.

Starovesská schránka Sv. Antona vo Spiši na dobročinné válečné ciele Katolíckeho Karitáasu znova obetovala 40 korún.

Predala svoje dieťa. Zo Šátoraljaujheľu oznamujú: 21-ročná služka Alžbeta Dzurilla zprostredkovaním istej šátoraljaujheľskej ženy predala štyridňové nemluvniatko jednej bezdetnej oderbergskej panej. Policia dozvedela sa o tom od samej zkazenej matky, ktorá sa žalobou obrátila k policii, bo nedostala peniaze za dieťa. Policia oproti nefudskej matke zaviedla vyšetrovanie.

Vykrvácal na lúke. Jedného minulého večera markušovský hajdуч Jakub Brinczkó šiel lúku kosif. Rano ho našli mrtvého ležať v krvi. Vyšetrovanie ustáľilo, že zaspal na lúke a keď sa včasne ráno zobudil, vstúpil do kopy pri ňom ležiacej, ktorá mu prerezala hlavnú žilu na nohe, vykrvácal v nedostatku pomoci.

Vyznačený nadžupan. Jeho veličenstvo kráľ dr. Arpádovi Kiszely, nadžupanovi liptovskej stolice, udelil rytiersky kríž Leopoldovho rádu.

Vyznačení košickí honvédi. Kaprál Béla Dubai vyznačený bol striebornou medaillou hrdinskosti prvej triedy. Bronzovú medailu hrdinskosti dostali: kaprál Vilhelm Vengritzky; frajtri: Ján Ferkó, Ladislav Jesch, Franc Árvai, Martin Kredátusz, Štefan Lőrincz, Eugen Lajta, Béla Meltzer, Julius Szántó, Ján Horváth, Ján Jarembinsky, Jozef Finta, Ján Tábori, Štefan Balázs Štefan Horváth a Svidró; landšturmisti: Anton Kiszlik, Jozef Hercsák, Peter Dzurják, Michal Mieczán, Rehor Krizsovsky, Ondrej Miszár, Štefan Bernik, a Michal Czina. Všetci z košického 9. honvédskeho peš. pluku.

Zabil ju hrom. Vo Forbergu vo Spiši 5. júla zabil hrom Mariu Karpel, práve keď došla z lesa s drevom na chrbte už pred svoj dom. Ostalo po nej osem maloletých detí, ktorých otec je na bojišti.

Vražedlná horúčosť v Newyorku. V meste Newyorku a na okolí je veľmi veľká horúčosť, teplomer aj v tóni ukazuje 40 stupňov tepla. Nezniesiteľná horúčosť vyhasila doteraz dvesto ľuďom život.

Na uprázdnenú notársku stanicu gňazdanského okolia (Kamjonka, Lacková a Forbasy) vo Spiši za okresného notára jednohlasne vyvolili Antona Kubeka, bývalého veľkosulínskeho notára.

Ťažko ranený spišský učiteľ. Robert Rysz, kadét-kandidát 9. honv. pluku, učiteľ nižnolapšanský, brat osturnánskeho gr.-kat. farára, pri Strype ťažko bol ranený. Prvá guľka ranila mu pečene (jatrú), druhá pravú ruku a tretia (výbušná) prsia.

V Žďári vo Spiši zariadená zbierka na ciele spolku Červeného Kríža priniesla 270 korún.

Zakamenoklinský kresťanský potravný spolok v Orave značil 20 nových účastín stredišťa kresťanských spolkov a tak vydal nasledovania hodný príklad svojej vernosti oproti centru.

Lublófürdő. Prvá kúpeľná listina Lubovenských kúpeľov vykazuje 148 hostí.

Válečné výdavky. Válečné denné výdavky Rusov, ktoré počas japonskej vojny denne vyšly na 5 millionov Rubľov, obnášajú teraz denných 31 millionov. Ruský štátny dlh, ktorý r. 1914. obnášal 8800 millionov, nedávno prevýšil už 28 miliardov. Válečné výdavky Talianska mesačne môžu obnášať asi 617 millionov.

Po poldruha roku sa hlásili. Ján Horváth zo Szombathelyu, pešiak 83. pluku, ešte na počiatku vojny bez stopy zmiznul na ruskom bojišti. Manželka jeho cez 22 mesiacov nepočula o ňom. Teraz konečne prišiel od neho list, v ktorom jej dáva na vedomie, že je zajatý v Sibírii a že je zdravý. — O Štefanovi Zakuja z Rjegy (Fiume) už 10 mesiacov nevedela nič jeho manželka. V tieto dni jej písal, že sa dostal do ruského zajatia.

V Smolníku (Spiš) 10. júla tam opatrovaní ranení a nemocní vojaci, s oduševneným spoluúčinkovaním miestnej mládeže, na ciele miestneho Červeného Kríža sriadili výtečne vydarený válečný večierok, ktorý priniesol vyše 350 korún. Riaditeľom bol lekár dr. Ivan Jankura.

Pre rodiny narukovaných zamestnancov košicko-oderbergskej železnice v mesiaci júni sossbierali 2886 korún.

Z Vysokých Tatier. Arcikňažna Alžbeta letuje v Starých Smokovciach. — Tridsiata listina Smokoviec vykazuje 2207 kúpeľných hostí. — Všetky podtatranské kúpele sú preplnené.

V Spišskom Podhradí na ostatnom jarmoku vydrživanom 10. júla bolo málo statku, kupcov ale mnoho. Kupei opravdive obkolesili predavačov. Gazdovia pýtali za pár volov 7000 korún.

List z ruského bojišta.

Na deň Blahoslavenej P. Marie Karmelskej. 1916.

(Dokončenie.)

Ešte spomenúť musím, že my veru sa tu len s tým potešíme, keď nám dačo prinesie pošta, ktorá sem riadne každé poludnie dôjde. Preto veľmi nám uľahčujú trapné chvíle naši domáci s tým, keď nám častejšie píšu a balíčky posielajú, bo náš žalúdok veľmi čaká na dobré domáce jedlá, ktoré úfame, že už onedlho budeme s našimi domácimi požívať. Však Božské Srdece Pána Ježiša nám pomôže z tohoto trápenia, bo v ňom všetku nádej shladáme a Jemu po šťastnom návrate verne slúžiť i s našimi domácimi sa zaväzujeme a sľubujeme pred Jeho sv. oltármí.

Srdečne a uprimne pozdravujeme najprv Jeho Eminenciu pána primasa, osvietených pánov biskupov a prevelebných duchovných pastierov našich, potom

jeho veličenstvo apoštolského kráľa nášeho a celú pannonnicku rodinu a vrchnosti naše, našich drahých rodičov, roztomilé manželky, drahé dietky, bratov, sestry, priateľov, dobrodincov, terciárskych bratov a všetkých spolubojovníkov na iných bojištach, všetkých ctených čitateľov a porúčame nás i všetkých pod materinský plášť Blah. P. Marie Škapuliarskej, patronky krajiny uhorskej a svätého pokoja, ktorá nech nás šťastne doprevadí k vám a po smrti do nebies, o to ju ako my, tak aj vy proste vo dne v noci, na každom mieste.

S Bohom! Alexander a Julius Danišovič z Bolerázu, Michal Drlička cugsfírer z Hubiny, Jozef Hruz cugsfírer z Hasprunky: frajtri: Selnekovič z Dubového, Mancal z Padány, Vido z Krupej, Mészáros zo Zoncu, Janus z Čepena, Suchý z Hochštetna, Blažiček z Malaciek; Galgócy z H. Krupej, Špačinský z Bolerázu, Ralbovsky z Čárov, Matejka z Kuklova, Ostrčil z Orvišta, Malik z Čechi, Klein z Ompitalu, Ort z Devinskej Novejvsí, Kavický z Dúbravky, Mihalik z Veselia, Baričič zo Švambachu, Hušek zo Sv. Bur. Jura, Rychnák zo Šúrovec a viacerí iní... Katolícki slovenskí bojovníci na ruskom bojišti.

I. R. 72. Komp. 3. Feldpost: 59.

Odkazy redakcie.

F. K. K. Zo všetkého, čo láskave poslať ráčite, nič nevystane. Dľa možnosti prídu aj obrázky. — Viacerym: Ďakujeme za uznanie. — A. D. Uverejnili sme. Číslo na žiadosť pošleme i Vaším et. rodičom. S Bohom!

Armádne náručné hodinky

presne regulované a repassované nicklové alebo ocelové K 12, 16, 20, 24. Strieborné náručné hodinky k natiiahnutiu K 30, 36, 40, 14 karat. Zlaté náručné hodinky k natiiahnutiu K 100, 120, 140. 3 rokov záruka na písme. Zasielanie s poštovou dobierkou. Žiadne riziko! Záměna dovolená alebo návrat peňazí.

Prvá dielňa hodín

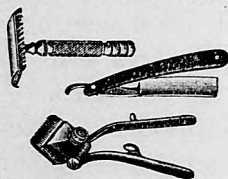
Jána Konrad

cis a král dvorný zásielca

Brüx číslo 1546. Cechy

Bezplatné zaslanie mojho hlavného cenníka na žiadosť každému.

Dobré nástroje k holeniu sa a ku strihaniu vlasov.

la britva zo striebro-occe 2, 3, 4 kor. Bezpečného holenia nástroje s 1. ožom 2, 3, kor. Holenia nástroje «perfect» so 6 nožami 11.50 korún. Dvojitého rezu rezervnože tučet 3.50. Ia stroj ku strihaniu vlasov 7.50, 8.50 korún. Záměna dovolená alebo návrat peňazí. Zasielanie s poštovou dobierkou alebo pri voprednom doposlani peňazí skrze cis. a král dvorného zás elca

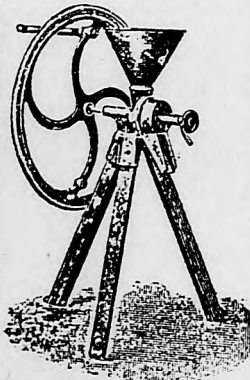
Jána Konrad

vývozný a zásielací dom

Brüx číslo 1547. (Cechy)

Hlavný cenník so 4000 vyobrazeniami zdarma.

„TRIUMPH“ ručný mlynek,

najlepší a najlacnejší ručný mlynek je terajšej doby. Nevyhnutne potrebný je v každom hospodárstve pri krmení ošpaných a pri dochovávaní zvierat.

«Triumph» ručným mlynkom mlet možno každého druhu obilie na najhrubšie a ako múku najľahšie.

Tento mlynek vystrojený je vlastne na ručnú silu, ľahko ale aj na valec dá sa prestaviť. Dľa možnosti šrofu cez hodinu somele 30—60 kg. Ačpráve upotrebiť ho možno aj ku mletiu krúpov, jeho váha o naša asi 50 kg. a rozposiela sa len po železnici.

Cena úplne vystrojeného mlyna v našom miestnom sklade v Ostihome 80 korún. Pri objednaní prosíme o poslanie 30 korún závdavku.

I kus stroja na drhnutie kukurice 6 korún.

Predáva

Jozef Marosi a Syn

veľký obchodný dom železného tovaru Esztergom 15.

Vyborné šijáce stroje,

tak tiež bycikle a gramofóny vo veľmi ľahkých cenách na sklade má

JOZEF HABAN

Budapest, VII., Almásy-tér 14.

Pýtajte si veľký obrázkový cenník zdarma.

Odpredaj makulatúry papieru starých novín.

Cena 16 korún za m. cent. K dostaniu len v Budapešti vo vydavateľstve našich novín. Zásielka na vidiek prítomne vytvorená.

Oznamy prijíma administrácia „Krest'an“ Budapest, Szentkirályi-u. 28